

גנזי המלך

קובץ שבועי בענייני יהדות מהוצאת ארבע כנסות

179

להזמנת עלונים ולפרסום טל: 03-6762226 מופץ בכל הארץ ב-70,000 עותקים

"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיְלַךְ חֲרָנָה"

'גם זו לטובה'

מתוך דרשותיו של הרב אמנון יצחק שליט"א

וחמרא ושרגא. (והיה ברשותו תרנגול חמור ונר) אתא זיקא כבייה לשרגא, (ובא רוח וכבה לנר) אתא שונרא אכליה לתרנגולא, (ובא חתול ואכל לתרנגול) אתא אריה אכליה לחמרא. (ובא אריה ואכל את החמור) אמר: 'כל דעביד רחמנא, לטב'. (כל מה שעושה ה' לטובה עושה) ביה בליליא (ובאותו לילה) אתא גייסא שבייה למתא. (בא גדוד חיילים ושבו את בני העיר) אמר להו: 'לאו אמרי לכו (אמר להם: וכי לא אמרתי לכם) כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא, הכל לטובה?' (ברכות ס: סא.). פירש"י: 'אילו היה הנר דלוק, היה הגייס רואה אותי ואילו היה החמור נוער או התרנגול קורא היה הגייס בא ושובה אותי'.

מה מחירי היה מצבו של רבי עקיבא באותה שעה, בשדה מחוץ לעיר צריך הוא ללון והמקום מקום חיות רעות מעון אריות, בחשיכה ללא נר. ותרנגול מעורר אין. והחמור האחד שברשותו נטרף ע"י אריה. ועל הכל אומר ר"ע: 'כל דעביד רחמנא, לטב עביד'! ואמנם זכה ר' עקיבא לראות מיד למחרת את החשבון הכללי, איך כל מאורע אשר היה רע ומר כשלעצמו הפך לנס ממש והכל ביחד היתה מגילה ערוכה של הצלת נפשות ר"ע ובני ביתו באופן מופלא.

אף השכר והעונש, משתלבים בחשבון כללי על ידי הקב"ה בחכמתו העליונה. וכמו שדרשו רז"ל על הכתוב: 'לְכוּ וְרֵאוּ מַפְעָלוֹת אֱלֹהִים נוֹרָא עֲלֵיכֶם עַל בְּנֵי אָדָם' (תהילים סו ה) ואמרו: 'א"ר יהושע בן קרח: "אף הנוראות שאתה מביא עלינו, בעלילה את מביא... כך אמר אדם לפני

תשחק מאשר היום תבכה ואסונו של האדם הוא שדן את המקרה הפרטי, בעוד אין הוא אלא חוליה קטנה ממערכת כללית גדולה והחשבון עלול להשתנות מן הקצה אל הקצה'.

וזהו ביאור הענין שם 'גם זו לטובה', להורות שאינו דן את הפרט לפי מה שהוא, אלא אומר: 'גם זו' בסופו של חשבון לטובה ומובטח הוא כי החשבון הכללי הוא לטובתו.

וכמו שכתוב: 'מִשְׁפָּטֵי ה' אִמַּת צְדָקוֹ יִחַדּוּ' (תהילים יט י) בתום כל המעשים יחדיו נראה את צדקת ה' ומשפטיו. וכך נהג גם תלמידו של נחום איש גם זו רבי עקיבא, כדאיתא: 'אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דרבי עקיבא: "לעולם יהא אדם רגיל לומר: 'כל דעביד רחמנא, לטב עביד'. (כל מה שעושה ה' לטובה עושה) כי הא דרבי עקיבא (וכמעשה בר"ע) דהוה קאזיל באורחא (שהלך בדרך) מטא להאיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי ליה (הגיע לעיר וחפש אכסניה ולא מצא) אמר: 'כל דעביד רחמנא, לטב'. אול וכת בדברא (הלך וישן בשדה) והוה בהדיה תרנגולא

"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב" יש אומרים שפרשה זו סתומה, לפי שיצא בסתר וברח בהחבא' (בעל הטורים' כח י), אחד מגדולי התנאים נקרא בתואר: 'גם זו' - 'נחום איש גם זו' (תענית כא.). ולא נזכר כלל בתואר 'רבי', לא רבי נחום אלא 'נחום איש גם זו' ואף על פי שמהלל ושמאי ואילך נקראים כל התנאים בתואר רבי ומכאן משמע דתואר 'גם זו' גדול מתואר רבי ומאחר שזכה לתואר 'גם זו' שוב אין צורך לכנותו בתואר רבי ונבאר דברינו.

בעלי התוספות על התורה ו'בעל הטורים' עמדו על הענין שפרשת 'ויצא' כולה סתומה וכתבו הטעם: שהיתה בריחת יעקב מפני עשיו בחשאי. והנה ניתן הפסק בפרשיות למשה רבינו להתבונן בין פרשה לפרשה ואם כן אף שברח יעקב אבינו בסתר, מה טעם שתהא כל הפרשה רצופה, בלא ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה? וצריך עיון: אמר הכתוב: "לְמָה תֹאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֹר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהוּ דְרָבִי מִה' וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹר" (ישעיה מ כז) ואחז"ל: 'רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא: "מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה, אלא כך אמר הקב"ה: אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר: "לְמָה תִּרְעַתֶּם לִי?"' (בראשית מג ו) (ב"ר צא י). יעקב אבינו דן את המקרה הפרטי אשר לפי הנראה היה רעה גדולה עבורו, אך לעולם אין לדון את הפרט, כי בחשבון הכללי נראה כל פרט באור אחר וכן כאן הכל היה כלול בחשבון הכללי להמליך את יוסף לטובתו ולטובת הכלל.

וכן כתב הגר"א באגרתו לכני ביתו: 'למחר תבכה מאשר היום תשחק ולמחר

בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מפל חיי העולם הבא' (אבות ד יז) וכן יעקב אבינו 'כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר, לא שכב' וזאת ע"י נצול כל כחותיו.

וגם אח"כ מוצאים יסוד זה אצל יעקב אבינו, דכתיב: **וַיִּגַשׁ יַעֲקֹב וַיִּגְדַּל אֶת הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר** (בראשית כט י) פירש"י: **'כמי שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית להודיעך שכחו גדול'** ופשוטו שהיה גבור גדול, אבל בעל הפייט אמר בתפילת גשם: **'יחד לב וגל אבן מפי באר מים'** (מחזור סוכות תפילת גשם) הרי שגבורתו נבעה מ'יחוד לבו' וראיה לכך שאנו מבקשים: **'בַּעֲבוּרוֹ אֶל תִּמְנַע מֵיָם'** ואין הגבורה זכות, אלא זו של 'יחוד לב' ובכח 'יחוד הלב' **'כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר, לא שכב'** ויכול כל אחד לגול את האבן מעל באר המים החיים ע"י יחוד לב' ורק העצלות היא המעכבת.

והשינה של יעקב אבינו היתה גם כן נבואה ולא שינה בעלמא. ועל ידי שינה זו זכה לארץ ישראל וכן להבטחת כלל ישראל. ובקבלה מרבותינו זצ"ל: דאך ורק ע"י שינה זו, זכה יעקב לכל מה שזכה. ואפילו כך אמר יעקב אבינו: **"מה נורא המקום הזה" וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי** (בראשית כח טז) פירש"י: **'אילולי ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש זה'** ואף שהיה מפסיד כל זאת שזכה שם, כי אין המטרה מקדשת את האמצעים. וכן לאחר שאמר יעקב: **"עם לבן גרתי" רש"י: "גרתי בגימטריא תרי"ג. כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי** (בראשית לב ד) אחר כל זה כתיב: **'קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי...**' (בראשית לב י) פירש"י: **'לכך אני ירא, שמה משהבטחתי נתלכלכתי בחטא'** והיינו: שע"ז כל עתיד ישראל בסכנה חס וחלילה. וכמו שפירש הראב"ע: **'שמה שגג במחשבתו'** וזהו תכלית למוד המוסר שיבדוק אדם את עצמו תמיד, שמה עדין לא הגיע לדרך האמת. (שיחות מוסר תשל"ב). ■

האדם את מקרהו הפרטי, כי אף הוא אינו אלא חלק מתכנית ערוכה ושמורה מני אז, אלא שנתגלגל על ידו **בְּעִלְיָהּ** ע"י **"נורא עלילה" ית"ש**.

והוא הטעם למה שפרשת 'ויצא' שתומה ואין בה ריוח, כי לא חלקים חלקים היא, אלא כל פרט ופרט של פרשת יעקב מצטרף לחשבון כללי אחד, של בנין עם ישראל. ויעקב אבינו זכה לבנות את בית ישראל בשמעו לקול אביו ואמו ללכת אל בית לבן ועליו אמר הכתוב: **"וַיִּשְׁמַע לְעֵצָה חָסָם"** (משלי יב טו) **זה יעקב שנאמר: "וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ"** (בראשית כח ז) (ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמט).

מקודם הלך לבית מדרשם של שם ועבר והיא היתה ההכנה הגדולה להעמדת שבטי י-ה וכן כדי להיות בבית לבן הארמי ולשמור על תרי"ג מצוות.

והעידו חז"ל: **"וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא"** (בראשית כח יא) **ר' יהודה אמר: "כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר, לא שכב"** (בראשית רבה סח יא) כבר ביארנו שלא היה זה בדרך נס, אלא כה גדול כחו של אדם, אלא, שאינו משתמש ומנצל את כחותיו וכמו ששנינו: **'רבי טרפון אומר: "היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים"**' (אבות ב טו). אבל אם יאמץ אדם את כחותיו הריהו מסוגל לחולל נפלאות. וכמו בשעת שריפה רח"ל יש אדם שנושא משא אחד, שכרגיל נושאים אותו כמה בני אדם.

וכבר ביאר ה'חפץ חיים' זצ"ל את הכתוב: **"שש אנכי על אמרתך כמוצא שָׁלַל רֵב"** (תהילים קיט קסב) שאמר דוד המלך ע"ה על עצמו: כי הוא עסוק בתורה כדרך המוצא **"שָׁלַל רֵב"** שאילו ידע האדם כי במקום זה מונחים אוצרות של אבנים טובות ומרגליות ויש לו זמן מסוים בלבד כדי לאוספם, הרי **"הנה לא ינום ולא יישן"** (תהילים קכא ד) אפי' רגע אחד ובכל מאמצי כחותיו יקבץ בלי הרף ככל היותר. וכך עסק דוד המלך ע"ה בתורה ובמעשים טובים ואמרו: **'יפה שעה אחת**

הקב"ה: **'רבש"ע עד שלא בראת עולמך קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך אמון' שכך כתיב: "וְאֵהִיָּה אֶצְלוֹ אֱמוּן וְאֵהִיָּה שְׁעֵשָׁעִים יוֹם יוֹם"** (משלי ח ל) **'ב' אלפים שנה וכתוב בה: "זאת התורה אדם כי ימות באהל"** (במדבר יט יד) **אלולי שהתקנת מות לבריות, היית כותב בה כך? אלא באת לתלות בי את העלילה!** הרי: **"נורא עלילה על בני אדם"**. וכן הוא אומר ביוסף: **"וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי אֵתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל אֶחָיו"** (בראשית לו ד) **ע"י לשון של ארגמן שעשה לו "פתנת פסים" נכתב עליו ד' אונאות "פסים"; פוטיפר סוחרים ישמעאלים מדינים. בשביל "פתנת פסים" גרם לכל השבטים לירד למצרים. וא"ר יודן: "היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת "ידע תדע פי גר יהיה ורעה בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה"** (בראשית טו יג) **והביא עלילה לכל דברים אלו, כדי שיאהב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו וימכרו אותו לישמעאלים ויורידוהו למצרים וישמע יעקב שיוסף חי במצרים וירד עם השבטים וישתעבדו שם, הוי: "וַיִּוֹסֶף הַיֵּרֵד מִצְרַיִם"** (בראשית לט א) **אל תקרי: "והי"ד" אלא, הוריד את אביו והשבטים למצרים..."** (תנחומא וישב ד). **'אמר רבא בר מחסאי, אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים"** (שבת י:). אך מדברי המדרש הללו כבר נתבאר כי אע"פ שנגזרה גזרת **"וְעַבְדִּים וְעֵנוּ אִתְּם"** קודם לכן, מכל מקום נשתלב החשבון הפרטי של יעקב ששינה בן בין הבנים אל תוך המערכה המוכנה ועומדת **"ידע תדע"**. וזה שאמר הכתוב: **"לכו ויראו מפעלות אלקים..."** הפעולה אשר הכין השי"ת מאז ומקדם **"נורא עלילה על בני אדם"**, הקב"ה מקיימה ב"עלילה" ע"י מעשי בני האדם ומגלגל על ידם את אשר נגזר קודם לכן. וזה טעם נוסף שלא ידון

"וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכַן יֵשׁ"

בין שינת צדיקים לשינת רשעים

מתעורר צדיק כמו יעקב, מיד הוא מתגבר וקם, אומר: **'מודה אני'** וניגש לעבודת

בלילה משנתו. ובכל זאת יש הבדל בין אם המתעורר הוא צדיק, או רשע. כאשר

רבי מאיר מפרמישלאן היה אומר: שכמעט שאין אדם שאינו מתעורר

הלכה

"וַנְתַּתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ"

'מתחילה היתה הארץ שותה מלמטה. חזר בו הקב"ה ועשה שתהא שותה מלמעלה'

וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ (בראשית ב ו') (תענית ט:). 'וחזר בו הקב"ה שלא תהא הארץ שותה, אלא מלמעלה' (קהלת רבה א יד) על ידי העננים. 'רבי חנן דצפורי בשם רבי שמואל בר נחמני: "מפני ארבעה דברים חזר הקב"ה שלא תהא הארץ שותה אלא מלמעלה: משום בעלי זרוע. (שלא יגרשו את החלשים מהנהרות ומהבארות) ובשביל להסיר טללי רעים. (שלא יפריעו לזרעים ולאילנות) ושיהיה הגבוה שותה כנומך. (השדות בשפלה יקבלו אותה כמות מים כמו אלה שבהר) ושיהיו הכל תולים עיניהם למעלה" (ילקוט שמעוני איוב ה רמז תתצח). ועוד מובא במדרש: 'ג' דברים שקולים זה כזה; אדם. ארץ. מטר. ושלתן, משלש שלש אותיות. ללמדך; שאם אין ארץ, אין מטר. ואם אין מטר, אין ארץ. ואם אין שניהם, אין אדם' (י"ש בראשית ב כ).

להקל'. וענין נוסף שבקבלה, הוא יום שני הקרוב, ט' בכסלו, שבו היו מתקיימות תפילות מיוחדות ברבות מקהילות ישראל ובארץ ישראל גם היו מבקשים בהם על גשמים. המנהג הזה מקורו בחכמי הסוד: שהיו עורכים באותו יום, בחדש התשיעי בשעה התשיעית שהיא שעת הצהריים, סעודה מיוחדת ואמרו כי היא מסוגלת להצלחה. אמנם באותו מקור מופיעה גם השנה התשיעית ליובל אך היות ובימינו לא ידוע המנין ליובלות, נהגו לשמור על יחודו של היום התשיעי בחדש התשיעי בכל שנה ושנה, עד שהיו שאמרו: שמי שנולד באותו יום בשעה התשיעית ראוי למלוכה. בגודל מעלת הגשם אומרת הגמרא במסכת 'תענית': 'תניא רבי אליעזר אומר: "כל העולם כולו ממימי אוקינוס הוא שותה, שנאמר: "וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ

'תוהא (שם נהר) שהוא חוזר ומשקה אחת לארבעים שנה, ממנו היתה הארץ שותה מתחילה... וחזר בו הקב"ה שלא תהא הארץ שותה, אלא מלמעלה' (קהלת רבה א יד). שני תאריכים הקשורים באופן ישיר ובאופן עקיף לגשם יחולו בשבוע הבא. יום ראשון הוא יום ח' בכסלו, שבו נשלמים שלשים יום של שאלת גשמים, שבהם כבר הורגלנו, בתשעים תפילות לשאול על הגשמים. מערבית של מוצאי שבת, מי שמסתפק אם אמר 'וַתֵּן טַל וּמִטָּר' (תפילת עמידה) או שלא אמר, אינו חוזר עוד, כי חזקה שמתוך הרגל אמר. ה'חתם סופר' אומר: שצריך שיהיו תשעים תפילות של חול, שהרי בשבת לא אמרנו 'וַתֵּן טַל וּמִטָּר' ולכן טוב להשלים ולומר שתים עשרה פעם 'וַאֲת כָּל מִינֵי תְבוֹאֲתָה לְטוֹבָה. וַתֵּן טַל וּמִטָּר לְבִרְכָה' כדי להשלים את החסר ולצאת מעל לכל ספק מן הספק. ובכל מקרה 'ספק ברכות

רמז

"וַיַּחֲלִם וְהָנָה סֹלִם מִצַּב אֲרָצָה..."

סולם יכול להיות דבר נעלה ביותר, אך גם נחות ביותר. למעלה ולמטה

שלו לכדי "סֹלִם" הוא מגיע לדרגה של 'סיני', אבל אם הוא שומר שה'סולם' שלו יהיה תמיד מלא ואינו מחסר ממונו למען העניים, הוא עלול לאבד את כל רכושו ולהגיע, חלילה, לעוני. רבי ישראל מרוז'ין היה אומר: שראשי התיבות של המלה "סֹלִם" מרמזות על מעלת סעודת מלוה מלכה. העם מזלזל בה ולדאבוננו היא בבחינת "מִצַּב אֲרָצָה", אבל האמת היא שערכה ומעלתה הם בבחינת "וַרְאִשׁוּ מַגִּיעַ הַשְּׂמַיְמָה". ואשרי מי שנזהר בה ונוהג לסעוד את סעודת דוד המלך בכל מוצאי שבת. ■

'בעל הטורים' אומר בפרשתנו שני רמזים למלה "סֹלִם" שמובילים אל אותה המסקנה: 'סֹלִם' עולה למנין 'מאה שלשים ושש' כמנין 'ממון' וגם כמנין 'עוני'. רמז שפעמים שהאדם הוא בבחינת "מִצַּב אֲרָצָה" והממון מוריד אותה למטה. ופעמים שהוא בבחינת "וַרְאִשׁוּ מַגִּיעַ הַשְּׂמַיְמָה" שהממון מעלה אותו מעלה מעלה. הממון, כמו הסולם, הוא רק אמצעי ולא מטרה. זהו שבפסוק נכתב "סֹלִם" ללא ו', שהוא בגימטריא 'סיני' לעומת סולם עם ו' שהוא בגימטריא 'עוני'. לומר: שאם אדם מרבה בצדקה ומחסיר מהסולם

עלי הגיון

"ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאַנְכִי לֹא יִדְעֵתִי"

מתעורר בלילה את קרבתו של הבורא, לזנק לעבודתו ולהכריז: "אֲכַן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה" כאשר "וְאַנְכִי - לֹא יִדְעֵתִי". כאשר הוא יודע שבטל את ה'אנכי' (אנוכיות) שבו. ■

שנית" (בראשית מא ד ה). ומה גורם לשוני הגדול הזה? אומר בעל 'פנים יפות': שרק מלה אחת, היא המחלקת ביניהם 'אנכי'. מתי הוא מסוגל לחוש גם בשעה זו כשהוא

הבורא כמו שנאמר: "וַיִּיָּקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכַן יֵשׁ ה' ". אבל כאשר המתעורר הוא רשע כפרעה, הוא מיד מתהפך על צדו האחר וממשיך לישון, כפי שנאמר אצל פרעה: "וַיִּיָּקֶץ פְּרַעֲהוֹ" "וַיִּישָׁן וַיַּחֲלִם

פרשת 'ויצא'

"וַיִּסְפַּר לְלִבָּן אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה"

על ההבדל שבין הגדה לספור

פנינים לפרשה

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (כח י')

כתב ה'העמק דבר': כל המקרא הזה מיותר וגם אין הלשון "וילך" מדויק. והכי מבעי (וכך צריך) לכתוב: 'ללכת חרנה'. אלא בא ללמדנו על מה שאמרו חז"ל: כל י"ד שנה, שהיה טמון בבית עבר' (ב"ר סח יא) שהלך ללמוד תורה י"ד שנה בבית שם ועבר. וא"כ היציאה מבאר שבע היא בפני עצמה. והליכה לחרן בפני עצמה.

"ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עליהם ויירדו בו" (כח יב)

מבאר ה'אור החיים': למה נאמר ג"פ "והנה"? לומר שהיתה נבואה ממש ולא כשאר חלומות, שרואה דבר ואינו מחליט בראיתו מה שהוא רואה, ע"ש. ועיין לקמן בפרשת 'וישב' בחלום יוסף שגם כתוב כמה פעמים "והנה". ואפשר לומר כנ"ל. אולם צריך באור אם יש לומר כן בפרשת 'מקץ' בחלום פרעה.

"והיה זרעה כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחת האדמה וכו' וזרעה" (בראשית כח יד)

כתב ה'אור החיים': 'שכן מצינו בארם שנתברכו בו כאומרם ז"ל וזה לשונם: 'שקודם בא יעקב היו מדוחקים למים וכיון שבא (הצדיק הזה) נתברכו המים' (ב"ר ע"ט). וכן ג"כ במצרים, מעת שירד נתבטלה גזירת הרעב ונתברכו רגליו (תוספתא סוטה פ"י). ואמרו: "וכו' וזרעה" - 'שכל זמן שהיה בית המקדש קיים היתה ברכת ע' אומות וקיומם באמצעות

שם ש-די. וכן ביצחק כתיב: "אנכי אלקי אברהם אביך" (בראשית כו כד) ולא כתיב הוי'. וכן "ויתן לה את ברכת אברהם לה וזרעה אתה לרשתה את ארץ מגרתי אשר נתן אלקים לאברהם" (בראשית כח ד). ואל-ל ש-די יברך אתה ופרך וירבך והיית לקהל עמים" (כח ג). אבל יעקב במחזה אמר אליו: "והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק" (כח ג) - 'דבמחזה שתא דרגי מנבואה' - כמבואר בזה"ק דף קמט) וזה שאמר: "וייקץ יעקב משנתו..". "ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי" שלא ידעתי מדה זו מאבותי ולא הורו לי דרכי השם, בזה השם הנורא וזה ביאור נכון ודו"ק.

"ויירד יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש" (כח כ)

מבאר ה'אור החיים': "לאמר" פירוש שהוציא הנדר בשפתיו. כי זולת זה, נדר בלב אינו נדר'. ובמד"ר: 'מהו "לאמר"? לאמר לדורות, כדי שיהיו נודרים בעת צרתו. יעקב פתח בנדר תחלה, לפיכך כל מי שהוא נודר, לא יהיה תולה את הנדר, אלא בו. א"ר אבהו: "כתיב: 'אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב' (תהילים קלב ב) לאביר אברהם ולאביר יצחק אין כתיב כאן! אלא: נדר לאביר יעקב" תלה את הנדר במי שפתח בו תחילה" (בראשית רבה ע א).

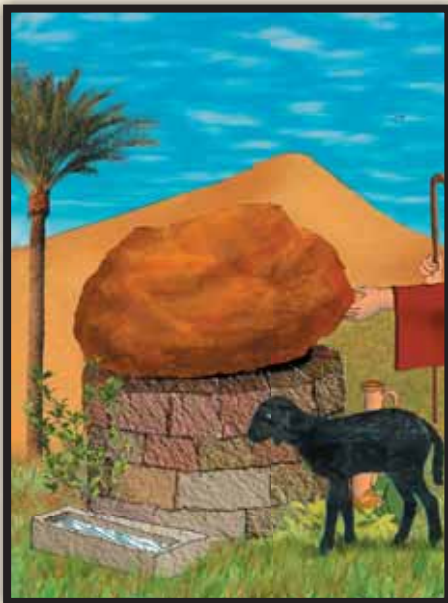
"והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלקים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" (כח כב)

לכאורה מילת "לך" שפת יתר. מבאר ה'תפארת יונתן' כי במעשר יש בו ב' בחינות. האחד; למצא בו רצון ה' שהוא צוה על המעשר. ושנית; להנאת עצמו שיתעשר, 'עשר בשביל שתתעשר' (תענית ט). ובה שרי

ישראל שהיו מקריבין ע' פרים בחגי (סוכה נה:). ובגלות ג"כ קיום האומות וסמיכתם היא ישראל דכתיב: "שמני נטרה את הפרמים" (שיר השירים א ו) ('אור החיים' בראשית כח יד).

"וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי" (כח טז)

כתב ה'משך חכמה': הענין מבואר עם הפסוק "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל ש-די ושמי ה' לא נודעתי להם" (שמות ו ג) ועיין רש"י ומדרש: 'לא נכרתי להם במדת אמתית שלי, שעליה נקרא שמי - ה' - נאמן לאמת דברי' - ולכן בכל הספר לא תמצא, "אני ה'" רק אני א-ל ש-די. רק אחרי יציאת מצרים שכבר נתקיימה הגזירה של 'ועבדו וענו אתם' (בראשית טו יג) התחיל להראות בשם הוי'. ולכן בהבטחתו לאברהם קודם, התחיל להראות בשם הוי'. וזה שאמר בפרשת 'לך לך': "אני ה' אשר הוצאתיך מאור פשדים" (בראשית טו ז). ומיד אמר: "במה ארע" (טז ח) ונגזר השעבוד הקשה ונפסק עבור זה ההתגלות בשם ה' רק בשם ש-די. ולכן לא מסר אברהם ליצחק רק שם ש-די והורו דרכי השם בהוראת

גנזי המלך דברים הטעונים גניזה גנזי המלך דברים הטעונים גניזה

לו את רחל בתו לו לאשה" (בראשית כט כח)

לכאורה "לו לאשה" נראה כשפת יתר? ומבאר האו"ח: כי עקרת הבית היא רחל, כי היא בת זוגו. ולכן כתוב: "את רחל בתו לו לאשה" (כט כח).

"נתהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה פי ראה ה' בעניי פי עתה יאהבני אישי" (כט לב)

איתא בחז"ל: 'אמר רבי אלעזר: "אמרה לאה: 'ראו מה בין בני, לכן חמי! דאילו בן חמי, אף על גב דמדעתיה זבניה לבכירותיה, דכתיב: "וימפר את בכרתו ליעקב" (בראשית כה לג) חזו מה כתיב ביה? "וישטם עשו את יעקב" (בראשית כז מא) וכתיב: "ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי לקח" (בראשית כז לו) ואילו בני אף על גב דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה, דכתיב: "ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף" (דברי הימים א ה א) אפילו הכי לא אקנא ביה, דכתיב: "וישמע ראובן ויצלהו מידם" (בראשית לו כא)' " (ברכות ז:) (ומובא ברש"י בקצרה).

תמוה, דהרי בתורה מפורש טעם אחר לקריאת שם ראובן; "כי אמרה פי ראה ה' בעניי" ומנין לחז"ל לדרוש טעם שונה? וכמו"כ, למה חז"ל לא בקשו טעמים על קריאת שמות לשאר השבטים?

ומובא מהגר"א ב'קול אליהו': דלפי חוקי הלשון היה צריך להקדים הסבה אל המשפט, כמו שכתוב: "יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנה את חידך" (בראשית כב טז) "פי ברה אברכה והרבה ארבה את זרעה ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים" (בראשית כב יז). הזכיר תחילה סבה למסובב. וכמו בקריאת שם שמעון: "כי שנואף אנכי ויתן לי גם את זה ותקרא שמו שמעון" (בראשית כט לג). או, בלוי: "נתהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילדה אישי אלי פי ילדתי לו שלשה בנים על פן קרא שמו לוי" (בראשית כט לד) וכן בקריאת כל שמות השבטים.

ולכן הוקשה לחז"ל, מדוע בראובן הסדר נשתנה, דבתחילה קראה שמו ראובן ואח"כ פירשו הסבה? ולכן הוכרחו לומר; כי גם בלעדי הטעם "פי ראה ה' בעניי", היה מהראוי לקרותו ראובן. ולזה פירשו: כי רמזה בשם זה 'ראו, מה בין בני, לכן חמי'. ■

כג) רמז שנתכוין לרעה, כאומרם ז"ל: "ויחבק לו" אמר: דינרים אינון ואינון בחרציה. וכיון דלא אשכח כלום "וינשק לו" אמר: דלמא מרגליות אינון ואינון בפומיה' (בראשית רבה ע יג) 'שיצא לגוזלו וחפש מצפוניו וגם חבקו לדעת את אשר אתו ונשקו בפיו לדעת אם בפיו מרגלית'. (אור החיים' כט יג)

"ויביאהו אל ביתו ויספר ללכן את כל הדברים האלה"

הנה אצל רחל כתוב: "ויגד יעקב לרחל" (לעיל יב) מבאר המלבי"ם: דיש הבדל בין הגדה לספור; הגדה - הוא דבר שנוגע אליו וצריך לדעת אותו וזה היה ברחל. אבל ספור - הוא ספורי דברים שאין נוגעים אליו וזה היה בלבן, שלא נגע אהבת הקרובים בלבו.

"ויאמר לו לכן אף עצמי ובשרי אתה וישב עמו חדש ימים" (כט יד)

כתב הגר"א באדרת אליהו: (פר' בראשית) לפי ש'אביו מזריע הלובן שממנו עצמות' 'ואמו מזרעת אודם שממנו עור ובשר' כמבואר בנדה (לא). ולבן היה עם יעקב ממשפחה אחת, מאמו, שהיה אחי אמו. ומאביו ממשפחת נחור. לכן אמר: "עצמי ובשרי אתה".

"ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדה שבע שנים ברחל בתך הקטנה" (בראשית כט יח)

במד"ר וברש"י: 'הם ימים אחדים שאמרה לו אמו וישבת עמו ימים אחרים' (כט יח) (רש"י כז מד). צריך באור, מנין משמע ש'ימים אחרים' זה ז' שנים? מבאר ה'טעמא דקרא': דמצינו שימים זה שנה, כמו שכתוב: "ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו" (ויקרא כה כט) ושם הכונה לשנה. ואחרים, היינו: שעד מספר ז' מונין במנין "אחרים". אבל אחר ז' שנה שהיא שמה, מונין לשמטות.

"ויעש יעקב בן וימלא שבע זאת ויתן

לנסות את ה'. כמו שדרשו חז"ל: "ובקבנוני נא בזאת" (מלאכי ג י) ולכך אמר יעקב שאין רצוני בשביל בחינה השניה להשיג עושר, רק כונתי לשם שמים. וזה שאמר: "עשור אעשרנו לך" להנאתך ולרצונך - ולא להנאתי.

"וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עררי צאן רבצים עליה כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי הבאר" (כט ב)

כתב האוה"ח: 'פירוש הכתוב יודיע, שהאבן גדולה היא. ואם היה אומר: 'ואבן גדולה' לא היה המשמעות שמכוין הכתוב להגיד גדולתה, אלא שמגיד שהיתה על פי הבאר אבן גדולה לשלול קטנה, מה שאין כן מאומרו "והאבן גדלה" לא בא הכתוב, אלא להגיד הפלגת גדולתה ומכוון הדבר להודיע עזר אלקי שבכח יעקב, דכתיב: "ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר" (כט י) ודרשו ז"ל: 'כמי שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית' (ב"ר ע יב) (אור החיים' בראשית כט ב).

"ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לכן אחי אמו ואת צאן לכן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לכן אחי אמו" (כט י)

איתא בחז"ל ומובא ברש"י: 'כמי שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית להודיע שכוחו גדול'. ומבאר הגור אריה' שכן הוא הלשון: כל שנתרבו אותיותיו פעולתו יותר כפי האותיות שהם בו. וכאן אותיות השרש חסר; "ויגל" - ולא ויגלגל - לומר: פעולה חסרה היתה. ואולם ה'שפתי חכמים' פירש: "ויגל" בלשון גלוי.

"ויהי כשמע לכן את שמע יעקב בן אחתו וידן לקראתו ויחבק לו וינשק לו ויביאהו אל ביתו ויספר ללכן את כל הדברים האלה" (כט יג)

כתב האור החיים: אמר "ויהי" לשון צער. כמבואר בחז"ל על לשון "ויהי". ועיין (בפסוק) לעיל: "ויהי כל ימי חנוך חמש וששים שנה ושלוש מאות שנה" (ה

דין המלאכות שהן גם לשימור וגם להבראת האילן

אפילו ל'אוקמי' ול'אברויי' יחד כדי שלא ימותו הנטיעות. אמנם מצינו כמה מקומות שאף ל'אוקמי' אסור בשביעית:

א. (בפ"ב מ"ב) 'תנן; דמעשנין עד ר"ה' וכן ב'מועד קטן' שם ילפינן: 'ואין מעשנין באילן' בשביעית (מ"ק ג.). ופירש רש"י: 'עושיני עשן תחת האילן כדי שינשרו התולעים שעליו' (מ"ק ג.). והקשה התוס' רא"ש 'מועד קטן': מדוע לא חשיב ל'אוקמי' בעלמא? ולכן פירש; דאיירי בעשון של פיתום. וכן כתב הראב"ד ב'תורת כהנים': אך הרמב"ם פירש כרש"י וקשה עלייהו מדוע אסור?

מערכת 'הברותא'
מיוחד ל'גנזי המלך'

שאלה: מלאכות שהן גם ל'אוקמי' וגם ל'אברויי' - מה דינן בשביעית?

תשובה: יש לחקור כמה שהתירו חכמים לעשות בשביעית מלאכות שהן ל'אוקמי' בעלמא, דהיינו: שהן מיועדות לשימור האילן, או הצמח ולא לצורך 'הבראתו' דהיינו: חזוק גדילתו. האם יסוד ההיתר הוא משום פסידא, שחכמים לא העמידו דבריהם במקום הפסד, או שמא, יסוד ההיתר הוא שאין דבר זה נחשב למלאכת קרקע כלל?

ויש בכך נפקא מינה לשני דברים: האחד, באופן שהמלאכה היא גם ל'אוקמי' וגם ל'אברויי'. כי אם ההיתר של ל'אוקמי' הוא משום שלא הוי עבודה, הרי הכא הוי עבודה מחמת ל'אברויי' שבה. אך אם ההיתר של ל'אוקמי' הוא משום פסידא, הרי גם בזה איכא פסידא. ועוד נפקא מינה, במלאכות דאורייתא: כזימור, היכא דהוי ל'אוקמי'. כי אם כל ההיתר הוא מחמת פסידא, באיסור דאורייתא אין להתיר במקום פסידא. אך אם ההיתר הוא משום דלא הוי עבודה כלל, גם בדאורייתא יש להתיר כן.

ומצינו בזה סתירה, לכאורה, בדברי רש"י: כי במסכת 'מועד קטן' כתב: (ד"ה שרי) שההיתר של ל'אוקמי' הוא משום פסידא. ומשמע שטעם ההיתר של ל'אוקמי' הוא רק משום פסידא וכן מבואר ב'שיטה' שם. אך במסכת 'עבודה זרה' כתב רש"י: (ד"ה אבל) 'זהני, לאו מלאכת קרקע נינהו, דאוקמי אילנא בעלמא הוא שלא ימות ואין משביחו לאילן, אלא מעמידו בכמות שהוא'.

ומבואר, שההיתר של ל'אוקמי' הוא משום דלא חשיב עבודת קרקע כלל. וכן כתב הריטב"א ב'מועד קטן': דל'אוקמי' לא חשיבא עבודה, מה שאין כן ל'אברויי', דחשיבא עבודה.

ובישוב הסתירה ברש"י: ראה 'קרבן אורה' במסכת 'מועד קטן' שכתב שם: שלפי אביי, שכל המלאכות אסורות מהתורה ומכל מקום ל'אוקמי' שרי, על כרחך צריך לומר: דלא חשיב עבודה וכרש"י ב'עבודה זרה'. אך לפי רבא, דכל המלאכות אסורות מדרבנן, שפיר יתכן לומר דל'אוקמי' שרי מצד הפסד.

וב'מקדש דוד' (נט ו) חילק בין המלאכות. שהמלאכות במסכת 'עבודה זרה', כגון: זהום והתלעה וכדומה, כל מה שהן נחשבות למלאכה זה מחמת שהן מועילות לגידול הפירות וכאשר הם ל'אוקמי' בעלמא אינם נחשבים למלאכה כלל. אך המלאכות שבמסכת 'מועד קטן', כגון: קשקוש ועידור, גם כאשר הם ל'אוקמי' בעלמא, הן נחשבות למלאכות ורק מחמת הפסד הותרו. ולפיו איכא ב' אופנים של ל'אוקמי'.

ובאחרונים נקטו בפשיטות: שהטעם הוא משום דלא חשיב מלאכה ולא משום הפסד. ולכן במלאכה דאורייתא גם יש להתיר ל'אוקמי'. ומאידך, במקום דהוי גם ל'אוקמי' וגם ל'אברויי', אסור, כי חשיב מלאכה מחמת הל'אברויי' שבה.

וכן נקט ה'חזון איש': (יז כ ד"ה ונראה), שאף על פי שלגבי מלאכה בשבת אסור גם ל'אוקמי', דלגבי מלאכת שבת ל'אוקמי' נמי נחשב למלאכה, מכל מקום, לגבי שביעית, ממעטים מ'זריעה', שכל שאינה עבודה שבשדה ושכרם מותר ול'אוקמי' לא חשיבא עבודה לגבי זה.

ובזה יש לבאר נמי מה שכתב רש"י ב'עבודה זרה': (ג ב) דכל מלאכות דרבנן שרי בתוספת שביעית, דחכמים התירו לעשות מלאכות באילן עד ראש השנה כדי שלא ימותו הנטיעות. והקשה המהר"ם שם: דאם כל מה שהתירו קודם ר"ה הוא שלא ימותו הרי גם בשביעית עצמה שרי באופן דהוי ל'אוקמי'?

ותירץ: שאמנם בלא הנך מלאכות ימותו הנטיעות, אך כאשר עושה כן הרי זה משביח את האילן ומחזקו. ולפי מה שכתבנו לעיל הביאור הוא, שבשביעית דוקא ל'אוקמי' לחוד שרי, אך ל'אוקמי' ול'אברויי' יחד אסור, לפי דחשיב עבודה. מה שאין כן בתוספת שביעית התירו

ב. במשנה שם: 'תנן; דמפרקין עד ר"ה' ופירש"י שם: 'אבנים שעל עיקרי האילן'. ולכאורה: הוי ל'אוקמי' בעלמא (ובכל סיקול אבנים מהשדה אין להקשות שהוא רק מסלק היזק וחשיב ל'אוקמי', דהא הוי קודם זריעה ואין לפנינו אילן שנאמר שהוא מעמידו).

ג. בגמרא איתא: 'ואין מפסגין באילן' בשביעית (מ"ק ג.). ופירש"י: 'סומכין האילן שהוא רענן יותר מדי'. ואמאי לא חשיב ל'אוקמי'?

ד. לגבי זהום איתא במסכת 'עבודה זרה': 'לאוקמי אילני ושרי וחד לאברויי אילני ואסור' (ע"ז נ:). אך הרמב"ם: סתם, דאסור. ומשמע בכל גווני. והיינו: משום דבירושלמי אמרינן דפליגי בזה רבי ורבנן. ורבי אסר אף ל'אוקמי'. ויש להקשות מאי שנא מכל דוכתא דל'אוקמי' שרי?

ותירץ ה'חזון איש': ד'מעשנין' ו'מפרקין' ו'מפסגין' אסרו חכמים, לפי שמחזי טפי כעבודה (יז יט ד"ה מדרבנן). ולגבי זהום תירץ שם (ד"ה והר"מ) דאפשר דגזרינן משום זהום ד'אברויי'.

וב'דרך אמונה' הקשה: דאם כן, נפל בבירא כל ההיתר של ל'אוקמי', דלעולם לא נדע מה נחשב עבודה גמורה דאסור מדרבנן אף ל'אוקמי'? ומה לא נחשב לעבודה גמורה? (פ"א ה"ה בכיבור ההלכה).

ולפיכך כתב ב'דרך אמונה': שודאי כל היכא דהוי ל'אוקמי' לחוד שרי וכל היכא דאיכא גם ל'אוקמי' וגם ל'אברויי' אסור וכנ"ל. אלא היכא דעיקר המטרה שלו היא ל'אוקמי' ויש בזה גם תועלת לאילן, בזה נחלקו רבי וחכמים לגבי זהום האם שרי, או לא. ■

70,000 עותקים ב-4,500 בתי כנסת ברחבי הארץ

- ✓ רמת השרון
- ✓ זכרון יעקב
- ✓ בנימינה
- ✓ קרית שמואל
- ✓ קרית חיים
- ✓ אליכין
- ✓ קרית ים
- ✓ נהריה
- ✓ אשקלון
- ✓ גדרה
- ✓ מטה בנימין
- ✓ ביתר
- ✓ קרית ספר
- ✓ אלעד

- ✓ ירושלים
- ✓ בית שמש
- ✓ קרית יערים
- ✓ חולון
- ✓ צפת
- ✓ ראשל"צ
- ✓ נתניה
- ✓ בת ים

גנזי המלך
קובץ שבועי בענייני יהדות מהוצאת ארבע נוספות
להוסנת עלונים ולפרסום טל: 03-6762226 מופץ בכל הארץ ב-70,000 עותקים

גנזי המלך
קובץ שבועי בענייני יהדות מהוצאת ארבע נוספות
להוסנת עלונים ולפרסום טל: 03-6762226 מופץ בכל הארץ ב-70,000 עותקים

גנזי המלך
קובץ שבועי בענייני יהדות מהוצאת ארבע נוספות
להוסנת עלונים ולפרסום טל: 03-6762226 מופץ בכל הארץ ב-70,000 עותקים

כיון עקוב
כשמבינים את היסודיים, מסלקים את מתוך דרשותיו של הרב אמנון יצחק שלישי

הואטויו שללו לנפשו יינשב אל ה' ריחמתי ויפיעה נהן בענין שנאמר ויפאור רמת הברז וקרות זאפר פיהו הווא ולא על זב אין אלפי בקרבו מצאנו ריעות האלה (רביים לא) עכיל.
בלי "קיעות" לא וזה עומד להתמוגן, כן וזה טבע האדם כשהוא טעו הוא בוקט ולנסות זאז משהוא רעב וזאב לו הוא פנה אל ה' ואפילו אצל דור המדבר, דור דעה, שהיו בעמקם דור סיני פצינו עליהם בגמרא 'אילו תלמידיו את רשעים' 'מגני מה לא ירו להם לישראל מן פעם אהת כפגור'.

אמת ביאור הדברים פשוט הוא: עליות האדם שיכתו אפילו במדרגות הגבוהות ביותר, תמיד קיימת אפשרות לעליה נוספת, אין בזה נקודה סופית שממנה או אפשר להתקדם יותר, גם ענייני דקושות, מבלקת הגבוהה עניו לפני מיליון לנולד ולעלות עד ותר, גם אצלם שיוך מלב כזה, שכלי טועה של כחה, לא היו זוכים להתעורר ויהי במדרגתם הגדולה, כיון שכן היא ביאורת הבריאה, שהאדם זקוק לכחה התעוררות בכל המצבים שהוא נמצא בהם ואפילו במדרגת הכי עליונה.

צוהיו ורסורו של האדם הם כחה לזומם אותו ולהכשירו להתקשרות לבורא: "כי כאשר יושב את בנו ה' אלוקיו מוסר" (דברים ח). כאב המתנד את בנו, כך נוהג הבורא כלפינו בנתינת היסורים שדור אס מקבלים צרות ויסורים משמחים לעומת.

וכפי שכתב רבינו יונה בריש השער השני: 'ברוכי הסכות, שיתעורר האדם בהנהג הדרך האחר, כאשר תמצאנה את האיש צרות, יושב אל לבו ויאמר: אין זה, כי רכיו ומפעליו עשו אלה לו המשך כפי' 2 <<<

כולכם רואים דף זה, נכון?!

- ✓ גני תקוה
- ✓ יבנה
- ✓ מגדל העמק
- ✓ עכו
- ✓ רחובות

- ✓ קרית אתא
- ✓ אשדוד
- ✓ פתח תקוה
- ✓ נתיבות
- ✓ טבריה
- ✓ באר שבע
- ✓ קרית גת
- ✓ עמנואל
- ✓ בני ברק
- ✓ דימונה
- ✓ עפולה

ועכשיו במחירי מבצע!!!

לפרסום: 03-6762226 050-6500666